

ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน Social capital, cultural capital to prevention and solutions drug problems in the community

วุฒิชชาติ ทอนศรี

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อาคารเรียนรู้อุทิศพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
โทรศัพท์: 082-1412799, 0-4375-4369, 0-4375-4321-40 ต่อ 2005 โทรสาร: 0-4375-4369 ต่อ 407
E-mail: tonsky17@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยวิถีของคนในชุมชน โดยมีประเด็นสำคัญสามประการ ประการแรก เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ประการที่สอง เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ประการสุดท้าย เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการทดลองนำแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) และ ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) มาอธิบาย

ผู้เขียนศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนบ้านพลวงตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และเก็บข้อมูลระหว่างปี 2553 - ปลายปี 2555 พบว่า แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนนั้นชุมชนไม่สามารถพึ่งพากระบวนการดำเนินงานของภาครัฐเพียงด้านเดียวได้ หากแต่ชุมชนจำเป็นต้องสร้างกระบวนการภายในชุมชนโดยการบูรณาการระบบการดำเนินงานภายในชุมชนคือ ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชน และระบบประเพณี วัฒนธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระบบผู้นำทางการจำเป็นต้องใช้บทบาทของผู้นำในชุมชนเป็นตัวเชื่อมประสานทั้งคนในชุมชน และนโยบายภาครัฐให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ แล้วนำมาบูรณาการกับระบบวัฒนธรรมชุมชนภายในให้สามารถสร้างรูปแบบกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ ซึ่งระบบวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถนำมาสร้างแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคม การพึ่งพาอาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการติดต่อสื่อสารโดยส่วนมากจะยังคงอยู่ในกลุ่มระบบเครือญาติ ระบบผู้นำทางธรรมชาติ ผู้อาวุโสในชุมชน และวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชน

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, ทุนทางวัฒนธรรม

Abstract

This article is explained to drug solution and protection by the people in community. There are three main points; first point is related with social capital and cultural capital within community; second point is related with the way to protect and solve drug problem in the

community and last point is related with the way how to use social capital and cultural capital that're available in the community to solve and protect drug problem.

The writer has studied the process of drug solution and protection in Ban Ploung community, Prasat District in Surin Province, and collected details between the year of 2010 - the end of 2012. The writer found the people in community unable to depend on government section for all solutions and protections, but they need to create their own developed process, such as the orders of the community leader, the tradition, and the culture in the community. Their process need people in community support and to be one part of the projects. The community leader will be coordinator between their people and government policy. They let their people know the policy from government and then create the activities in their community. The activities will be shown the problem of drug and the bad result. All people will be vaccinated against drug. For the cultural capital need to depend on social relationship, such as cousin or seniority system, and their belief.

Keywords: Social capital, Cultural capital

1. บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดเพิ่มพูนรุนแรงมากขึ้น จากข้อมูลสถิติการจับกุมของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่า ในเดือน ต.ค. 2550 - ก.ย. 2551 มีการจับกุมผู้ต้องหา 84,956 ราย เดือน ต.ค. 2551 - ก.ย. 2552 มี 99,341 ราย และในเดือน ต.ค. 2552 - ก.ย. 2553 มี 108,783 ราย ที่สำคัญได้ขยายวงกว้างมาสู่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติอย่างรวดเร็ว แม้ว่ารัฐบาล หน่วยงานภาครัฐจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ต่างๆ ประเทศไทยได้ใช้มาตรการป้องกัน ปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แต่การปราบปรามก็ยังไม่ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากปัญหายาเสพติดยังเป็นปัญหาที่มีผู้กระทำผิดจำนวนมาก ซึ่งผู้กระทำผิดฐานเป็นผู้ค้าหรือจำหน่ายยาเสพติดยังมีผลตอบแทนที่สูง จึงเป็นเสมือนมูลเหตุหรือปัจจัยในการจูงใจให้กระทำผิดอยู่ ใน

ขณะเดียวกันกลุ่มผู้เสพร่วมมากเป็นกลุ่มวัยรุ่นเด็กเยาวชน ที่ยังหลงผิด คิดว่าเป็นแฟชั่นที่อยากลองกับกลุ่มเพื่อนจึงทำให้กลุ่มผู้เสพร่วมผิดมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจากกลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้ผลิตเนื่องจากยาเสพติดเป็นสินค้าที่ไม่ต้องโฆษณา มีผู้มารับสินค้าไปขายโดยตรง สร้างรายได้จำนวนมาก ต้นทุนการผลิตต่ำ จึงทำให้มีการผลิตยาเสพติดเพื่อมาจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 บัญญัติโทษสูงสุดสำหรับผู้กระทำผิดถึงประหารชีวิตก็ตาม อนึ่งกฎหมายดังกล่าวยังมีช่องว่างทำให้ไม่สามารถนำผู้บงการมาลงโทษได้ มีเพียงผู้ค้ารายย่อยและกลุ่มผู้เสพเท่านั้นที่ถูกจับกุมทำให้ปัญหา ยาเสพติดในระดับประเทศยังมีการแพร่ระบาดอยู่เป็นจำนวนมาก [1]

จังหวัดสุรินทร์เป็นอีกหนึ่งจังหวัดในประเทศไทยที่มีปัญหา การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติการจับกุมเดือน ต.ค. 2550 - ก.ย. 2551 มีการจับกุม 1,245 คดี เดือน ต.ค. 2551 - ก.ย. 2552 มี 1,407 คดี คิดเป็นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.17 และในเดือน ต.ค. 2552 - ก.ย. 2553 มี 1,725 คดี คิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.34 โดยยาเสพติดที่นำเข้าเป็นอันดับหนึ่ง คือ เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เนื่องจากจังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศกัมพูชา ในเขตพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสังขะ, อำเภอบัวเขต, อำเภอกาบเชิง และอำเภอยางชุมน้อย จากสถิติการจับกุมสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 3 พบว่ามีการนำเข้ายาเสพติดมายังประเทศไทยในบริเวณ อำเภอชายแดนทั้ง 4 อำเภอ [1]

อำเภอปราสาท เป็นพื้นที่ที่มีสถิติการจับกุมคดียาเสพติด สูงถึง 377 คดี (ต.ค. 2552 - ก.ย. 2553) เป็นอันดับ 2 รองลงมาจาก อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ (492 คดี) และเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญ ในการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของสำนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด ภาค 3 เนื่องจากเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดจากพื้นที่ ชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ผ่านถนนหมายเลข 24 (โชคชัย-เดชอุดม) และมีการลำเลียงยาเสพติด ผ่านถนนหมายเลข 214 ที่เชื่อมต่อกับชายแดนกัมพูชา ด้านช่องจอม อำเภอกาบเชิง ผ่านอำเภอปราสาท เข้าสู่อำเภอเมืองสุรินทร์ [1]

ตำบลบ้านพลวงเป็นแหล่งสำคัญของจุดพัก และจุดผ่าน ของยาเสพติด เนื่องจากถูกกำหนดให้เป็น “ปราสาทเมืองใหม่” ที่เป็น ศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยว และมีสถานบันเทิงของอำเภอปราสาท มีร้าน คาราโอเกะ ร้านอาหาร อบ นวด รีสอร์ท ร้านอาหาร เป็นต้น และตั้งอยู่ บนถนนหมายเลข 214 ตำบลบ้านพลวงเป็นแหล่งที่พบ ปัญหาเด็กและ เยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นอันดับต้นในอำเภอปราสาท โดยเฉพาะบ้านพลวง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ปรากฏข่าวสาร ด้านยาเสพติดที่เกิดกับ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนและไม่ได้เรียน ดังเช่น ในปี 2553 มีกรณีเด็กในหมู่บ้านถูกจับกุมในข้อหาการค้ายาเสพติดประเภทที่ 1 เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) จำนวน 40 เม็ด และถูก ดำเนินคดีให้จำคุกในท้ายที่สุด [1]

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลข้างต้นพบว่า กลุ่มเด็กและ เยาวชน ส่วนใหญ่ มีการรวมกลุ่มมั่วสุม ทั้งชายและหญิง มีการลักลอบ

ขโมยน้อยในชุมชนเกิดขึ้น ความเคารพนับถือผู้อาวุโสในชุมชนน้อยลง ไม่สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา ชุมชนบ้าน พลวงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ในอดีตมีการเชื่อฟังและให้ความเคารพผู้อาวุโสในชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำให้ชุมชนสงบสุข นอกจากนั้นแล้วยังมี ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เช่น ประเพณีแขนโกลนตา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นประเพณีที่แสดงถึงความ เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวไทยเขมร เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความอ่อนน้อมถ่อม ตน ความผูกพัน ความเคารพนับถือ ความกตัญญูโดยตระหนักถึง บุญคุณของบรรพบุรุษ ในการที่พี่น้องมาประกอบพิธีร่วมกันจะใช้ โอกาสนี้เพื่อการขอขมาลาโทษซึ่งกันและกัน เป็นการรวมญาติ การ เถลิมฉลองของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติและชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่มีความกลมเกลียว และมีพลังขึ้น อย่างเช่นใน กรณีที่มีสมาชิกในชุมชนเกิดความขัดแย้งขึ้น ชุมชนสามารถจัดการกับความขัดแย้งนั้นได้ โดยผู้อาวุโสในชุมชนจะทำการพูดคุยไกลเกลี่ยหา ข้อยุติปัญหานั้นได้ ในปัจจุบันประเพณีแขนโกลนตาได้คลาย ความสำคัญลงไปมากโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเยาวชนในชุมชน จะมีเพียง กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนที่ยังยึดถือปฏิบัติตามประเพณี และจากการลง พื้นที่สำรวจข้อมูลข้างต้นยังพบอีกว่าในปัจจุบันสมาชิกในชุมชนบ้าน พลวง ได้มีการรวมตัวกันแบ่งหน้าที่ในการเฝ้าระวังชุมชน โดยการ จัดเวรยามประจำวันในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนมิให้เกิด ปัญหาต่างๆขึ้น ซึ่งการรวมตัวกันของคนในชุมชนครั้งนี้เป็นการรวมตัว กันแบบธรรมชาติ คือไม่มีคำสั่งจากองค์กรภาครัฐภายนอกแต่อย่างใด แต่เป็นการรวมตัวเพื่อที่จะช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาที่พบกับบุตร หลานภายในชุมชน อาทิ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการมั่วสุมดื่ม สุรา ปัญหาเสพติด เป็นสำคัญ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในชุมชนบ้านพลวง ได้มีการใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ด้านต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับการใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดที่ผ่านมาผู้ศึกษาจำนวนน้อย

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการหยิบยกเอาคุณค่าที่มีในชุมชนขึ้นมา สร้างพลังจากสิ่งที่มีในชุมชนโดยชุมชนเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน คุณค่าที่มีในชุมชน คือ ความไว้ว่าใจกันในชุมชน กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายใน ภายนอกชุมชน กฎกติกาข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันใน ชุมชน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ความ เป็นมิตร เป็นพี่เป็นน้อง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันใน ประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตข้อปฏิบัติในชุมชน ระบบความเชื่อ ภูมิ ปัญญา การเรียนรู้(ครอบครัว วัด ปราชญ์) ค่านิยม ข้อห้ามในชุมชน สิ่ง มีคุณค่าในชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อรวมกันเข้าเรียกว่า ทุนทางสังคม (social capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ผ่าน มายังไม่มีการวิจัยที่ใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เพื่อการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในชุมชน มีเพียงการนำทุนทาง สังคมมาสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนจัดการกับปัญหา

ภายในชุมชนแบบองค์รวมเท่านั้น [2], [3], [4] ผู้วิจัยมองว่าการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรโดยใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในครั้งนี้จะเป็นงานศึกษาที่จะค้นหาทุนทั้ง 2 ด้านในชุมชน เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชนได้ และจะทำให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักว่าการแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชนคนในชุมชนสามารถป้องกันและแก้ไขได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่อง และยั่งยืนได้

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียรในชุมชน
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้ทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสถียร

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิด ทฤษฎี

3.1.1 แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นการเชื่อมโยง บรรทัดฐาน ความสัมพันธ์คุณค่า ในลักษณะของสายสัมพันธ์ทางสังคม และคุณภาพของสายสัมพันธ์ ที่ยึดโยงผู้คนเอาไว้ด้วยกันในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) ทุนเครือข่ายทางสังคม กลุ่มองค์กรภายในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 2) ทุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีระบบความสัมพันธ์ที่ดี ระดับครอบครัว เครือญาติ เครือข่ายภายในภายนอกชุมชน
- 3) ทุนการติดต่อสื่อสาร มีการเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีอื่นๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 4) ทุนบรรทัดฐานทางสังคม มีกฎกติกาข้อบังคับในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน
- 5) ทุนความไว้วางใจ มีความไว้วางใจในชุมชน มีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน
- 6) ทุนการพึ่งพาอาศัยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่นการลงแขก งานบุญ งานศพ [5]

จากแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม (Social Capital) ทั้ง 6 ทุนข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบแนวทางการศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนบ้านพลวง ว่าภายในชุมชนมีทุนทางสังคมด้านใดบ้าง โดยการมองในมิติของอดีต การเปลี่ยนแปลง จนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาทุนทางสังคมที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสถียรควรจะหยิบยกเอาทุนทางสังคมด้านใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

3.1.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นการยึดโยงจากการมีระบบความเชื่อ ภูมิปัญญาร่วมกัน และการยึดโยงสายสัมพันธ์ของกลุ่มคนเอาไว้ด้วยกันทั้ง จารีตประเพณี การเรียนรู้ (ครอบครัว, วัด, ปรากฏ) ค่านิยม ข้อห้าม [3], [4] ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นกรอบในการค้นหาลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในชุมชนบ้านพลวง ว่าในชุมชนเองมีทุนทางวัฒนธรรมด้านใดบ้าง แต่ละด้านมีลักษณะการถือปฏิบัติอย่างไร โดยทำการศึกษาในมิติของห้วงเวลาอดีต ปัจจุบัน พร้อมศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสถียรควรจะหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมด้านใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

3.1.3 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural – Functional Theory) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ของพาร์สัน (Parson's Structural Functionalism) แนวความคิดของพาร์สันในเรื่อง “ระบบสังคม” เริ่มที่จุดเล็กๆ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรา (Ego) กับผู้อื่น (Alter ego) พาร์สันได้นิยามคำว่า “ระบบสังคม” (Social System) ไว้ดังนี้ ระบบสังคมประกอบไปด้วยคนหลายๆคน มาปฏิสัมพันธ์กัน ในสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้กระทำได้รับแรงจูงใจในแนวโน้มมีความพึงพอใจสูงสุด ถูกกำหนด และเชื่อมต่อบนระบบที่มีสัญลักษณ์ มีโครงสร้างวัฒนธรรม และร่วมกันอยู่ประกอบด้วย 1.ผู้กระทำ(Action) 2.การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) 3.สภาพแวดล้อม (Environment) 4.ความพึงพอใจสูงสุด (Optimization of gratification) 5.วัฒนธรรม (Culture) การปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมภายในระบบการปฏิสัมพันธ์จำเป็นต้องเน้นที่สถานภาพและบทบาทในสังคมเป็นเรื่องใหญ่นอกจากนั้นระบบสังคมยังต้องมีกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และกระบวนการการปลูกฝัง (Internalization) ให้สังคมมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เกิดความรู้สึกต่อสังคม ต่อหน้าที่ของโครงสร้างบทบาทและค่านิยมสำคัญของระบบทางสังคม และการควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นอีกกระบวนการที่มีความจำเป็นในระบบสังคม แต่ควรใช้เพียงเล็กน้อยและใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสมเท่านั้นระบบที่ยืดหยุ่นจะทำให้ระบบแข็งแกร่งและบูรณาการในตัว ซึ่งทั้งหมดจึงเป็นกลไกเครื่องมืออย่างดีที่จะทำให้ระบบทางสังคมอยู่ในดุลยภาพนอกจากระบบสังคมที่ได้กล่าวมาข้างต้น พาร์สันได้นำเสนอแนวคิดในส่วน “ระบบวัฒนธรรม” (Cultural System) โดยในสังคมหนึ่งๆระบบวัฒนธรรม เป็นพลวัตเหนียวที่สำคัญของพื้นฐานต่างๆในสังคมระบบการกระทำ (Social System) จะเชื่อมการปฏิสัมพันธ์กับตัวผู้กระทำ และทำให้บุคลิกภาพและระบบสังคมสัมพันธ์แบบระบบวัฒนธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมและอยู่ในบรรทัดฐานและค่านิยม และระบบวัฒนธรรมเป็นแบบแผนมีระเบียบทางสัญลักษณ์มีการปลูกฝังด้านบุคลิกภาพมีแบบแผนในรูปสถาบันในระบบสังคมเช่นมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์และจิตพิสัยและมักถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเสมอซึ่งระบบวัฒนธรรมสามารถควบคุมระบบการกระทำอีกกระบวนการหนึ่งได้ โดยมาตรฐานทางศีลธรรมเป็นเทคนิคสมบูรณ์แบบที่เชื่อมประสานของระบบการกระทำระบบวัฒนธรรมจึงอยู่เหนือระบบ

อื่น และ ท้ายสุดพาร์สัน ได้นำเสนอ “ระบบบุคลิกภาพ” (Personality System) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการ บุคลิกภาพเป็น ระบบที่จัดระเบียบไว้เกี่ยวกับแนวทางแรงจูงใจต่อการกระทำของผู้กระทำแต่ละคนและมูลเหตุของการจูงใจต้องการกระทำ เป็นแรงขับ (Drive) แรงขับถูกกำหนดโดยบริบททางสังคม [13] ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (Structural – Functional Theory) โดยเน้นทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ของพาร์สัน (Parsons’s Structural Functionalism) ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นกรอบในการค้นหาระบบสังคม (Social System) ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) และระบบบุคลิกภาพ (Personality System) ในชุมชนบ้านพลวง ว่าในชุมชนเองมีระบบทั้ง 3 เป็นอย่างไรแต่ละด้านมีลักษณะการถือปฏิบัติอย่างไร โดยทำการศึกษาในมิติของช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน พร้อมศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญหากจะทำการหยิบยกเอาโครงสร้าง – หน้าที่ ที่มีในชุมชนขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาสุขภาพเสตติดควรจะนำเอาระบบใดมาใช้จึงจะเหมาะสมที่สุด

3.1.4 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนที่ต้องการแก้ปัญหาหรือต้องการพัฒนาแนวคิดไปทำไป แล้วคิดเพิ่มเติม ทำเพิ่ม เน้นการเชื่อมโยงกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) หากจะทำความเข้าใจให้ชัดเจนจำเป็นต้องแยกคำและให้ความหมายในแต่ละคำดังนี้

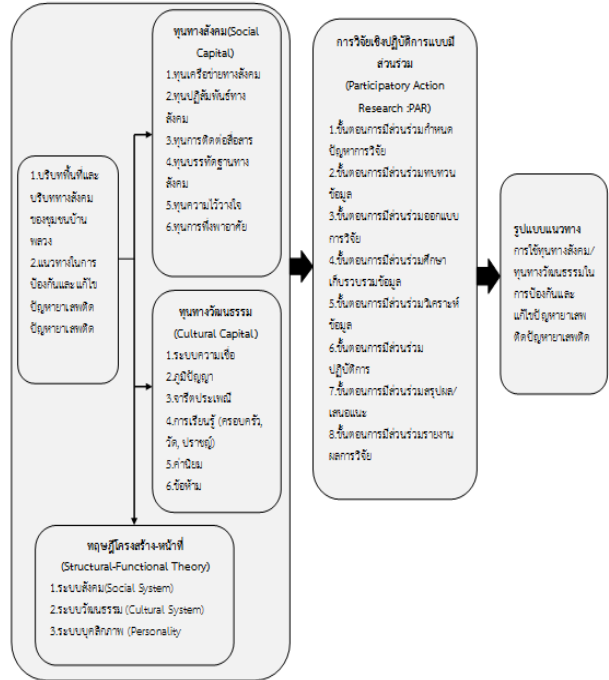
3.1.4.1 การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การให้ชาวบ้านผู้เป็นคนที่ในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนครบกระบวนการ ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้นสามารถแยกการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้ 1.ร่วมตัดสินใจว่าอะไรเป็นปัญหา 2.ร่วมคิดว่าชุมชนต้องการทำอะไร 3.ร่วมวางแผนงานในการแก้ปัญหาว่าจะทำอย่างไร 4.ร่วมลงมือปฏิบัติ 5.ร่วมประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน 6.ร่วมรับผลประโยชน์

3.1.4.2 ปฏิบัติการ (Action) หมายถึง กิจกรรมการวิจัยต้องดำเนินการจริง รวมถึงการทดลองนำไปปฏิบัติจริง

3.1.4.3 กระบวนการการวิจัย (Research) หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการในการดำเนินการวิจัย ซึ่งสามารถ แยกขั้นตอนในการวิจัยได้ ดังนี้ 1.ขั้นตอนการกำหนดปัญหาการวิจัย 2.ขั้นตอนการทบทวนข้อมูล 3.ขั้นตอนการออกแบบการวิจัย 4.ขั้นตอนการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล 5.ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 6.ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย เสนอแนะในงานวิจัย 7.ขั้นตอนการรายงานผลการวิจัย ซึ่งทั้ง 3 ส่วนที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อรวมกันแล้ว การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ก็คือ งานวิจัยที่มีกระบวนการในการวิจัยมาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผ่านการปฏิบัติการจริง โดยปัญหาเริ่มจากชุมชน ทำการวิเคราะห์โดยชุมชน และแก้ไข้ปัญหาโดยชุมชน [6], [7] ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการสร้างงานวิจัย

ให้ออกมาในลักษณะของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากคนภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมครบตามกระบวนการ

3.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

3.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการศึกษาดังกล่าวในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสุขภาพเสตติดโดยจัดเป็นกลุ่มของงานวิจัยที่มีผลการศึกษากลับเคียงกันได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสุขภาพเสตติดโดยใช้นโยบายทางกฎหมาย ในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทำการศึกษาดังนโยบายที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามยาเสตติด ซึ่งผลการศึกษาดังนโยบายที่ใช้นโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสตติด ซึ่งผลการศึกษาดังนโยบายที่ใช้นโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสตติดจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งสองส่วนจะต้องประสานกันเป็นหนึ่ง ดังนั้นแนวทางที่จะทำให้นโยบายประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์นั้น ภาครัฐเองควรมีการเสริมสร้างความเข้าใจในตัวนโยบายให้กับผู้ปฏิบัติในแต่ละระดับ และมีการกำกับให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวดด้วย [6], [8]

กลุ่มที่ 2 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาสุขภาพเสตติดโดยใช้กรอบรบบผ่านระบบการศึกษา ในกลุ่มนี้ได้แนะนำเสนอถึงสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหลักในการอบรมสั่งสอน เด็กและเยาวชนในสังคมให้มีความรู้ด้านต่างๆ ปัญหาสุขภาพเสตติดเช่นเดียวกัน สถาบันการศึกษาควรมีการให้ความรู้พร้อมทั้งเอาใจใส่เด็กนักเรียนให้มาก เนื่องจากในวัยนี้เป็นวัยอยากรู้อยากรอง ซึ่งผลการศึกษาในกลุ่มนี้เสนอไว้ว่า ระบบการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงมากเกินไป จนลืมว่าควรมีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการดำเนินชีวิตอย่างมี

คุณค่าให้กับเด็ก โดยเฉพาะเรื่องของปัญหาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ และได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามาโดยสถาบันการศึกษาต้องหันมาดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้มากขึ้น ควรมีการเชื่อมประสานเครือข่ายระหว่าง โรงเรียน ครอบครัวของเด็ก และชุมชนให้มาร่วมกันดูแลบุตรหลาน ที่สำคัญในระบบการเรียนการสอนควรมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องของโทษและพิษภัยของยาเสพติด ซึ่งทั้งหมดจะต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง [10], [11]

กลุ่มที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการใช้ชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วม ในกลุ่มนี้ได้นำเสนอผลการศึกษาในส่วนของแนวทางที่จะสร้างให้ชุมชนสามารถปลอดจากยาเสพติดได้ โดยไม่หวังพึ่งเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบเพียงอย่างเดียว เนื่องจากที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ชุมชนรอรับความช่วยเหลือโดยขาดการพึ่งตนเองจึงทำให้ปัญหายาเสพติดยังมีการแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้นภาครัฐต้องมีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชน / ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กลวิธีในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการเกื้อหนุนให้ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมสรุปผลประเมินผล เมื่อทั้งสองภาคส่วนเกิดการเกื้อหนุนกันขึ้นจะทำให้เกิดพลังและศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ [12], [13], [14-15]

เสนอให้เห็นความเชื่อมโยงการใช้ภูมิปัญญาชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งมีรูปแบบ 3 ลักษณะ คือ 1) การค้นหาผู้ติดยาโดยการสอดส่องในระบบเครือข่าย 2) สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งหากชุมชนสามารถทำได้ครบจะสามารถกระตุ้นให้เกิดพลังจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมของคนในชุมชน และจะสามารถแก้ปัญหายาในชุมชนได้

4. วิธีดำเนินงาน

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ ได้แก่ การศึกษาทบทวนเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกพื้นที่และประชากรกลุ่มเป้าหมาย การสำรวจชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย ได้แก่ การกำหนดปัญหาและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน การออกแบบการวิจัยและการจัดเก็บข้อมูล การทำความเข้าใจกับชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน การวางแผนปฏิบัติการ และการทดลองปฏิบัติการตามแผนงาน

ระยะที่ 3 ระยะสรุปผลและนำเสนอ ได้แก่ การติดตามประเมินผล และการนำเสนอผลการวิจัย

5. ผลการศึกษา

5.1 การศึกษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

5.1.1 บริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง จากการศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนทางกายภาพและบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนบทอีสานที่มีบริบทพื้นที่เป็นชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่ทางกายภาพสามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับตามประโยชน์ใช้สอย ระดับที่ 1 เป็นที่ดอนมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าชุมชน ป่าดอนตามหัวไร่ปลายนาระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ชุมชน ที่อยู่อาศัย ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ราบลุ่มทางการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนมากของชุมชน หากทำการเปรียบเทียบบริบทพื้นที่ของชุมชนบ้านพลวงในอดีตกับปัจจุบัน พบว่าในปัจจุบันบริบทพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนบ้านพลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ในอดีตพื้นที่ส่วนมากเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกแผ้วถางให้เป็นผืนนาที่ใช้ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มของจำนวนประชากรในชุมชนทำให้มีการขยายตัวในส่วนที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ชุมชนเพิ่มมากขึ้นทำให้พื้นที่ป่าที่เคยมีจำนวนมากลดน้อยลงในส่วนของบริบททางสังคมชุมชนบ้านพลวงเป็นหมู่บ้านของชาวไทย-เขมร ที่มีประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านหลายอย่างจากอดีตความสัมพันธ์ของคนบ้านพลวงมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยควบคุมความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี เมื่อทำการเปรียบเทียบในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งการขยายตัวของประชากรในหมู่บ้าน ความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยีการสื่อสารด้านต่างๆทำให้บ้านพลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีมากขึ้นโดยมาจากหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญและเห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ กระบวนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (การเมืองท้องถิ่น) ที่ทำให้คนในหมู่บ้านเกิดความแตกแยกในด้านความคิด ความรัก ความชอบ ในตัวผู้สมัคร มีการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายให้การสนับสนุน บทบาทของผู้นำทางการเมืองมากกว่าผู้นำทางธรรมชาติอย่างชัดเจนแต่ถึงอย่างไรชุมชนบ้านพลวงได้มีการใช้วัฒนธรรมความเชื่อภายในชุมชนเอง มาเป็นตัวจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน เช่น การจัดทำบุญประเพณีต่างๆที่เป็นส่วนรวม ในห้วงเวลานี้ผู้นำทางธรรมชาติ หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะมีบทบาททางสังคมมากที่สุด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะเกิดขึ้น สำหรับบุญประเพณีที่ทำให้คนในหมู่บ้านสามารถจัดการความขัดแย้งในชุมชนที่เห็นได้ชัดที่สุด คือบุญเดือนสาม-บุญไหว้ตาปราสาท (แซนตาปราสาท), บุญเดือนหก-แซนไหว้เจ้าปู่ตา (แซนตา) และ บุญเดือนสิบ-บุญแซนไหว้บรรพบุรุษ (แซนโถงตา) เป็นต้น และหลักในการสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชาวบ้านพลวงคือ การใช้ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติของชาวบ้านพลวงนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดพลังจากหมู่บ้านในการต่อต้านกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับพี่น้อง บุตรหลานของตนได้เป็นอย่างดี

5.1.2 ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชน

การศึกษาทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ในชุมชนบ้านพลวง โดยการใช้แนวคิดทุนสังคม แนวคิดเรื่องทูทางวัฒนธรรมและทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่เป็นกรอบในการช่วยค้นหาสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านพลวงยังมีทูทางสังคมที่สามารถนำมาสร้างพลังในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆในชุมชนได้ คือ ทุนเครือข่าย ทูทางสังคม ทุนพึ่งพาอาศัย ทุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และทุนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งทูทางสังคมทั้ง 4 ทุนส่วนมากจะยังคงมีอยู่กับกลุ่มระบบเครือญาติ ระบบผู้นำทางธรรมชาติ ผู้อาวุโสในชุมชน และวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชน ส่วนทุนบรรทัดฐานทางสังคม และทุนความไว้วางใจ ในปัจจุบันได้เลือนหายไปจากชุมชนบ้านพลวงมากแล้ว ในส่วนของทูทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านพลวงที่สามารถนำมาสร้างให้เกิดพลังได้นั้น คือ ทุนระบบความเชื่อ ที่ยังคงมีพลัง ยังเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนบ้านพลวงได้คืออยู่ ส่วนทุนภูมิปัญญา ทุนจารีตประเพณี ทุนการเรียนรู้ ทุนค่านิยม และทุนข้อห้าม ต้องยอมรับว่าปัจจุบันในชุมชนบ้านพลวงได้เลือนหายไปตามยุคสมัยนิยม หรือหลงเหลือเพียงส่วนน้อยกับกลุ่มผู้สูงอายุเพียงเท่านั้น เด็กและเยาวชนไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้เท่าที่ควร และระบบโครงสร้าง-หน้าที่ กล่าวได้ว่าระบบสังคมของชุมชนบ้านพลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ระบบสังคมถูกควบคุมโดยแรงขับจากความต้องการของแต่ละบุคคล สังคมมีความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น ผู้นำทางสังคมที่เป็นผู้นำทางการ มีบทบาทมากกว่าผู้นำทางธรรมชาติ ระบบการเลือกตั้งนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นตามกำลังการแข่งขัน ระบบวัฒนธรรมโครงสร้างระบบวัฒนธรรมของชุมชนบ้านพลวงเป็นระบบวัฒนธรรมเน้นระบบเครือญาติ และการเคารพนับถือผู้อาวุโส เคารพนับถือบรรพบุรุษ ซึ่งระบบวัฒนธรรมในปัจจุบันก็ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในกลุ่มเด็กและเยาวชน สุดท้ายระบบบุคลิกภาพของคนในชุมชนบ้านพลวงสืบเนื่องจากระบบสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม ดังนั้นระบบบุคลิกภาพที่แสดงออกจึงมีความแตกต่างตามความต้องการในผลประโยชน์อันสูงสุดของแต่ละบุคคล

5.2 การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนบ้านพลวง สรุปได้ว่าสถานการณ์ปัญหาเสพติดในบ้านพลวง หากทำการเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน สถานการณ์ปัญหาเสพติดของบ้านพลวงในอดีตถือว่ารุนแรงมากกว่าปัจจุบัน อันเห็นได้จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นมีหลากหลายกลุ่มอาชีพ ทั้งกลุ่มผู้ค้าแรงงาน กลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ในปัจจุบันกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดส่วนใหญ่คือเด็กและเยาวชนในชุมชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่ผ่านมา ชาวบ้านพลวงได้รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน คือ กิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว กิจกรรมให้ความรู้โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน และกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม ถึงแม้ชุมชนจะร่วมกันดำเนิน

กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาเสพติดไม่ได้หมดไปจากชุมชนแต่อย่างไร เนื่องจากกิจกรรมที่ดำเนินการที่ผ่านมาเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตามนโยบายภาครัฐซึ่งการมาตามระบบผู้นำทางการ ซึ่งขาดความเข้าใจในบริบททางสังคมของชุมชนบ้านพลวง คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น กิจกรรมจึงไม่สามารถตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนได้

5.3 การศึกษาแนวทางการปรับใช้ทูทางสังคมทูทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

การศึกษาแนวทางการปรับใช้ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสรุปได้ว่า การที่จะสร้างแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดโดยการปรับใช้ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดนั้น จำเป็นต้องมีการบูรณาการ ระหว่างผู้นำทางการภาครัฐกับความเป็นชุมชน โดยการใช้กระบวนการทุนสังคม ทูทางวัฒนธรรม และความเข้าใจในระบบโครงสร้าง-หน้าที่ ของชุมชนมาสร้างเป็นกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ในการนี้ต้องยอมรับว่าการที่จะใช้ระบบการสั่งการของผู้นำทางการ หรือกระบวนการทุนสังคม ทูทางวัฒนธรรม และความเข้าใจในระบบโครงสร้าง-หน้าที่ที่อย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการทั้ง 2 ระบบเข้าด้วยกัน จนกระทั่งสามารถนำไปสู่การสร้างกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดดังนี้ 1. ผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน ใน 4 กิจกรรม (1) กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” (2) กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง” (3) กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม (4) กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติด 2. กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด”

5.4 การทดลองนำแนวทางการปรับใช้ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรที่มีอยู่ภายในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดมาปฏิบัติ

จากการทดลองปฏิบัติการนำเอาทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม และระบบโครงสร้าง-หน้าที่มาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติด สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมตามแผนทดลอง กิจกรรมที่ 1.การผลักดันให้เกิดกระบวนการผู้นำธรรมชาติในการขับเคลื่อนงาน ใน 4 กิจกรรมย่อย (1) กิจกรรมการจัดการระบบหมู่บ้าน “แบ่งคุ้ม” (2) กิจกรรมออกกฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน “ประชาคมรับรอง” (3) กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยาม (4) กิจกรรมการรับรองครอบครัวสีขาวด้านยาเสพติดและกิจกรรมที่ 2.การสร้างภูมิคุ้มกันโดยประเพณีความเชื่อ “การตักน้ำสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” นั้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ 1 ในหมู่ที่ 14 สามารถดำเนินกิจกรรมได้ครบทั้ง 4 กิจกรรมย่อยเนื่องจากผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านสามารถควบคุมและผลักดันให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วม

ร่วมของคนในชุมชนได้โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติในชุมชนให้มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกันได้ แต่ในส่วนของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ครบทั้ง 4 กิจกรรมย่อย เนื่องจากในชุมชนมีความขัดแย้งกันภายใน ผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านนั้น ขาดการตระหนักเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินกิจกรรม อันเนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อชุมชนเกิดความขัดแย้งแม้แต่ผู้นำทางธรรมชาติก็ไม่สามารถที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานให้ชุมชนกลับมาเกิดความสามัคคีขึ้นได้ กิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถึงจะมีกลุ่มคนบางกลุ่มในชุมชนที่เล็งเห็นความสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติในชุมชนที่พยายามผลักดันให้เกิดการดำเนินกิจกรรมขึ้น แต่ผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นความสำคัญไม่ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนกิจกรรมก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ ในส่วนกิจกรรมที่ 2 ทั้ง 3 หมู่ สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้โดยมีผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 ร่วมกลับกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติในชุมชนเป็นแกนนำร่วมกันผลักดันให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น จนสามารถกล่าวได้ว่าได้ผลการดำเนินกิจกรรมเป็นที่น่าพอใจ สามารถเด็กและเยาวชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมได้เป็นจำนวนหนึ่ง ดังนั้นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดจำเป็นต้องมีการบูรณาการระบบการดำเนินงานของชุมชน 2 ระบบ เข้าด้วยกันคือระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนและระบบวัฒนธรรมชุมชน ทั้ง 2 ระบบไม่สามารถที่จะแยกการดำเนินงานขาดออกจากกันได้ ชุมชนจะมีภูมิคุ้มกันได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือทั้งผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกในชุมชน ทุกระบบในสังคมจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกัน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

จากผลการศึกษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน พบว่าแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชนนั้นชุมชนไม่สามารถพึ่งพาระบบการดำเนินงานของภาครัฐเพียงด้านเดียวได้ หากแต่ชุมชนจำเป็นต้องสร้างกระบวนการภายในชุมชนโดยการบูรณาการระบบการดำเนินงานภายในชุมชนคือ ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนและระบบวัฒนธรรมชุมชน เข้าด้วยกัน โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ [13], [15] ระบบผู้นำทางการจำเป็นต้องใช้บทบาทของผู้นำในชุมชนเป็นตัวเชื่อมประสานทั้งคนในชุมชน และนโยบายภายนอกให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ แล้วนำมาบูรณาการกับระบบวัฒนธรรมชุมชนภายในให้สามารถสร้างรูปแบบกิจกรรมในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติด ซึ่งระบบวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถนำมาสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคม การพึ่งพาอาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการติดต่อสื่อสารโดยส่วนมากจะยังคงอยู่ในกลุ่มระบบเครือข่าย ระบบผู้นำทางธรรมชาติ ผู้อาวุโสในชุมชน และวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชน

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าในกรณีของหมู่ที่ 14 เป็นหมู่ที่สามารถดำเนินกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดได้ประสบผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากระบบภายในชุมชนทั้ง 2 ระบบที่ได้กล่าวข้างต้นชุมชนสามารถบูรณาการการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนทั้ง 2 ระบบได้โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นำวัฒนธรรมชุมชนระบบความสัมพันธ์ ระบบเครือข่าย และระบบความเชื่อภายในชุมชนเข้ามาสร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดร่วมกันได้ ในส่วนของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดได้ประสบผลสำเร็จได้ อันเนื่องมาจากทั้ง 2 ชุมชนเกิดความขัดแย้งกันภายในชุมชนเอง ในระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนไม่สามารถที่จะสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ รวมถึงผู้นำทางการในชุมชนทั้ง 2 หมู่ไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมที่เกิดจากระบบวัฒนธรรมภายในชุมชนเอง รอเพียงระบบสั่งการจากภาครัฐเท่านั้น กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงไม่สามารถสร้างพลังสร้างภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งให้กับชุมชนได้ แต่ถึงอย่างไรระบบความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็ยังมียู่ภายในชุมชนเอง หากชุมชนหวังที่จะสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดชุมชนจำเป็นต้องมีการสร้างความเข้าใจ และผลักดันให้ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนและระบบวัฒนธรรมชุมชน มีการบูรณาการการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนเหมือนหมู่ที่ 14 ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนจากปัญหาเสพติดได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 การนำแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยใช้กระบวนการบูรณาการระบบการดำเนินงานภายในชุมชน คือ ระบบการสั่งการของผู้นำทางการในชุมชนและระบบวัฒนธรรมชุมชนไปใช้กับชุมชนอื่นๆนั้น ข้อสำคัญก่อนอื่นชุมชนจำเป็นต้องมีการศึกษา ระบบโครงสร้าง-หน้าที่ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และบริบทชุมชนนั้นๆเพื่อให้เกิดการบูรณาการกระบวนการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

6.2.2 การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชนไม่ควรเน้นกระบวนการภายในชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่หากจำเป็นต้องมีการบูรณาการกระบวนการจากภายนอกชุมชนด้วยเช่นกันเพื่อเพิ่มมุมมองในการสร้างกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอีกด้านหนึ่ง

7. กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยทำให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่งจาก ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา อ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล อาจารย์ที่ปรึกษา และผศ.ดร.บัญญัติ สาสิ รศ.ดร.บัวพันธ์ พรหมพิงกรรมกรผู้ทรงคุณวุฒิ และคุณอภิรักษ์ บุญทอน ผู้ประสานงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณทีมวิจัยในชุมชนทุกท่านที่ร่วมกันดำเนิน

กระบวนการวิจัย ช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูล จนสมบูรณ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง ผู้นำชุมชนบ้านพลวงทั้ง 3 หมู่ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชนโดยเฉพาะ พ่อเอื้อน ครอบส่วน, พ่อเนียม หมั่นเที่ยง และพ่อเคลื่อน ลัดดาไสว พร้อมชาวบ้านพลวงทุกท่านที่ให้ความร่วมมือกับทีมวิจัยเป็นอย่างดีที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ทีมวิจัย จนได้ข้อมูลตามเนื้อหารายงานฉบับนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการค้นคว้าฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดา มารดา ผู้ให้ชีวิต บурพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชามาจนถึงทุกวันนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้จะมีประโยชน์กับชุมชนและสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสืบต่อไป

8. การอ้างอิง

- [1] สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค3, “สถานการณ์ยาเสพติดจังหวัดสุรินทร์ ห้วง เดือนตุลาคม 2552-กันยายน 2553”, นครราชสีมา: ส่วนประมวลผล ข้อมูลและเฝ้าระวัง สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค3, 2553.
- [2] กมลวรรณ วรรณอนันต์, “ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ ชุมชนพึ่งตนเอง: กรณีกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนศิลาแลง อำเภอ ปัว จังหวัดน่าน”, ชลบุรี: วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2525.
- [3] สีลาภรณ์ บัวสาย, “พลังท้องถิ่นบงการะหว่างวิจัยด้าน ชุมชน”, นครศรีธรรมราช: วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2552.
- [4] อำภา จันทราภาศ, “ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ชุมชน”, เชียงใหม่: ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา การศึกษานอกระบบ, 2543.
- [5] Robert D.Putnam อังโน อภิชัย พิธเสน, “ทุนทางสังคม: มรดกเก่าจะพาเราไปรอดจริงหรือ”, ขอนแก่น: ภาควิชา พัฒนาสังคมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- [6] กมล สุตประเสริฐ, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของผู้ปฏิบัติงาน”, กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2540.
- [7] สุภางค์ จันทวานิช, “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิง คุณภาพ”, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2548.

- [8] ธาดา สุริยันต์, “ปัญหาการนำนโยบายการป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม”, มหาสารคาม: ร.ป.ม. สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- [9] พินิจ ลาภธนานนท์, “สงครามยาเสพติดการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ยั่งยืน”, กรุงเทพฯ: หน่วยวิจัยสารเสพติดและ ผลกระทบทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2550.
- [10] เกียรติไกร กวินอดิชาติ, “การพัฒนาดำเนินงานการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสีดาวิทยา กิ่งอำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา”, มหาสารคาม: กศ.ม. สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- [11] ปราณีย์ ป่านาค, “การศึกษาการดำเนินงานการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี”, กรุงเทพฯ: กศ. ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ, 2547.
- [12] กชกร ชูแก้ว, “ประสิทธิผลการใช้กระบวนการสร้างพลัง เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน จังหวัด ยโสธร”, มหาสารคาม: ส.ม. สาขาวิชาพฤติกรรมศาสตร์ และการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- [13] จันทร์ฉาย สำราญเนตร, “ภูมิปัญญาของชุมชนในการแก้ไข ปัญหายาเสพติด ตำบลภูดิน อำเภอเมือง จังหวัด กาฬสินธุ์”, มหาสารคาม: ศศ.ม. สาขาวิชาวัฒนธรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 2550.
- [14] วีระพงษ์ บัวทอง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย”, เชียงราย: รัฐประศาสน ศาสตร์มหาบัณฑิต, 2552.
- [15] สุภาวดี แก้วประดับ, “การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน”, กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน ปปส. กระทรวงยุติธรรม, 2548.